

TYÖTERVEYSHUOLLON ASIAKKaidEN
SUHTAUTUMINEN TYÖKYKYYN LIITTYVÄÄN TERMISTÖÖN

Suomen kielen
kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
13.1.2016

Hanna Keränen

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS	3
2.1. Kansanlingvistiikka	3
2.2. Kieliasennetutkimus	4
2.3. Aiempi tutkimus	5
3. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	7
3.1. Aineiston esittely	7
3.2. Tutkimusmenetelmät	8
4. AINEISTON ANALYYSI	10
4.1. Kaikkien vastaajien antamat arviot	10
4.2. Sukupuolen vaikutus arvioihin	13
4.3. Iän vaikutus arvioihin	15
4.4. Kokemus työkykytoimenpiteistä	20
5. PÄÄTÄNTÖ	23
LÄHTEET	26
LIITE	

1. JOHDANTO

Työterveyshuoltolain muutos kesäkuussa 2012 velvoitti työterveyshuollot havaitsemaan mahdollisia työntekijän työkyvyn heikkenemisen merkkejä ja tukemaan työntekijöiden työkykyä entistä varhaisemmassa vaiheessa. Lakimuutos edellyttää myös tiiviimpää yhteistyötä työterveyshuollon, työntekijöiden sekä työnantajien kesken. Se tarkoittaa käytännössä usein avointa puhumista työterveyshuollossa – toki työntekijän itsensä sallimissa rajoissa – työntekijän sairauksista sekä mahdollisista työ- ja toimintakykyä haittaavista tekijöistä.

Kandidaatintutkielmassani haluan selvittää työterveyshuollon asiakkaiden suhtautumista termeihin, joita käytetään kuvaamaan työkykyä ja siihen liittyviä ilmiöitä. Aihe on noussut omakohtaisista arjen kokemuksista työskennellessäni työterveyshuollossa sekä aiemmasta, työlääkätieteen ja kielitieteen yhdistävästä tutkimuksesta. Eija Paso on väitöskirjatutkimuksessaan (2007) selvittänyt työkykyyn liittyvien sanojen merkitysten rakentumista sekä työkykydiskursseja lehtiteksteissä ja todennut, että kansalaiset näyttävät usein passiivisina työkykytoimenpiteiden kohteina näissä diskursseissa.

Työterveyshuollossa henkilöasiakkaiden terveydelliset tilanteet ja olosuhteet pyritään luokittelemaan erilaisiin kategorioihin. Luokittelun tekevät työterveyshuollon ammattilaiset, joiden perustyöhön tämä tehtävä kuuluu, ja sillä on merkitystä esimerkiksi erilaisien etuuksien hakemista varten. Käytettävä termistö on virallista kieltä, usein muille kuin työterveyshuollon ammattilaisille suhteellisen tuntematonta. Tällainen kieli on kuitenkin osa tavallista arkea työterveyshuollon ammattilaisille samalla tavoin kuin Kelan kieli on Verna Julkusen mukaan (2002: 120) arkipäivää Kelan virkailijoille. Julkusen mukaan (2002: 120) Kelan kieli on juuri institutionaalisuuteen pyrkivää, luokittelevaa kieltä. Luokittelua pidetään eräänä institutionaalistamisen keskeisenä keinona, sillä sen avulla voidaan saada instituution näkökulmasta asiat halutunkaltaiseen järjestykseen. Instituution ulkopuoliselle kansalaiselle luokittelu ei välttämättä kuitenkaan lainkaan selvennä asioita, vaan voi tehdä ne jopa vaikeammaksi. Tapa, jolla Kelan kielessä ja teksteissä maailmaa kuvataan, on institutionaalistunut eikä sinänsä yksilön valittavissa. (Julkunen 2002: 120–121).

Oman tutkimukseni lähtökohtana on työterveyshuollon erityisesti työkykyteemaan liittyvä termistö, jolla pyritään edellä kuvatulla tavalla luokittelemaan työterveyshuollon asiakkaiden tilannetta. Tutkimuskohteekseni olen valinnut termejä, jotka olen poiminut erilaisista työterveyshuollon virallisista asiakirjoista, kuten varhaisen välittämisen malleista, työterveyshuollon lausunnoista ja raporteista. Tutkimuskohteenani on siis ensisijaisesti sanasto, ja olen kiinnostunut nimenomaan työterveyshuollon asiakkaiden suhtautumisesta siihen. Omasta taustastani työterveyshuollon ammattilaisena on todennäköisesti hyötyä tutkimuksen tekemisessä, mutta toisaalta se on hyvä ottaa huomioon tutkijan positiossa: havaintoja tehdessä on hyvä muistaa, että tunnen asiaa ammattilaisen eikä niinkään asiakkaan näkökulmasta.

Käytän käsitettä *termi* kuvaamaan tutkimiani kielenyksiköitä, sillä se kuvaa sopivammin valitsemiani yhdyssanoja ja sanaliittoja kuin käsite *sana*. Kielitoimiston sanakirja (KS) määrittelee käsitteen *termi* jonkin erikoisalalan käsitteen vakiintuneeksi nimitykseksi tai ammattisanaksi (KS 2016 s.v. *termi*), joten käsite sopii kuvaamaan tutkimukseni kohteena olevaa sanastoa hyvin.

Tutkimuskohteekseni valitsemani työkykyyn liittyvät termit ovat virkakielen sanastoa. Niitä käytetään työterveyshuollon ja yleensäkin työelämän virallisissa asiakirjoissa, ja niistä on löydettävissä virkakielisiä piirteitä. Virkakielelle on esimerkiksi tyypillistä, että toimintoja ilmaistaan substantiivein (Heikkinen 2002a: 16), kuten termeissä *työkyvyn hallinta*, *puheeksiotto* ja *työkyvyn ylläpitäminen*. Tutkimukseni kohteena oleva termistö on mielenkiintoista siksi, että vaikka ne ovat peräisin virallisista teksteistä, niitä käytetään myös päivittäin puheessa osana työterveyshuollon ammattilaisen ja asiakkaan vuorovaikutusta.

Tutkimuksellani haluan selvittää

- miten työterveyshuollon asiakkaat suhtautuvat työkykyteemaan liittyviin termeihin ja
- millainen merkitys suhtautumiseen on iällä, sukupuolella tai kokemuksella työkykytoimenpiteistä.

Johdantoluvun jälkeen esittelen toisessa luvussa tutkimukseni teoreettista taustaa ja selvennän käyttämiäni käsitteitä. Lisäksi valotan aiemmin tästä aiheesta tehtyä tutkimusta. Kolmannessa luvussa esittelen tutkimusaineistoni sekä käyttämäni tutkimusmenetelmät. Neljännessä luvussa käyn läpi aineiston analyysin sekä siitä nousevat johtopäätökset. Tutkielmani päättävässä luvussa pohdin tärkeimpiä tästä tutkimuksesta nousseita havaintojani ja myös jatkotutkimuksen mahdollisuuksia.

2. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1. Kansanlingvistiikka

Kansanlingvistiikka tutkii maallikkojen eli ei-lingvistien kielellisiä käsityksiä (Vaattovaara 2009: 27; Mielikäinen & Palander 2002: 90). Englanninkielisessä kirjallisuudessa käytetään usein nimitystä *nonlinguist* henkilöstä, jolla ei ole kielitieteellistä koulutusta. Marjatta Palanderin mukaan (2011: 13) *nonlinguist*-termin vastineena voi suomenkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käyttää esim. *maallikkoa* tai *ei-kielitieteilijää*. Käytän itse tässä tutkimuksessa termiä *maallikko*.

Kansanlingvistisen tutkimustradition juuret ovat kansandialektologiassa, jonka piirissä jo 1800-luvun lopulla kiinnostuttiin ensi kerran kansan murrekäsityksistä (Vaattovaara 2009: 27). Varsinaisesti kansanlingvistiikka on kuitenkin suhteellisen nuori tutkimusala ja kehittynyt 1980-luvulla Yhdysvalloissa (Mielikäinen & Palander 2014: 17). Fennistisen kansanlingvistiikan on katsottu saaneen alkunsa 2000-luvulla, vaikka murreasenteita on tarkasteltu Suomessa jonkin verran jo 1980- ja 1990-luvuilla (Palander 2011: 13). Ensimmäiset fennistiset kansanlingvistiset tutkimukset tehtiin Itä-Suomen ja Jyväskylän yliopistoissa, ja ne koskivat murreasenteita ja murretietoisuutta (Mielikäinen & Palander 2014: 19). Johanna Vaattovaaran tutkimus (2009), jossa hän tarkastelee tornionjokilaaksolaisten nuorten käsityksiä murteestaan, on ensimmäinen fennistinen kansanlingvistiikan alueelle sijoittuva väitöstutkimus. Kansanlingvistinen tutkimus on Suomessa edelleen vahvasti suuntautunut dialektologisesti, ja murrekäsityksiä on selvitetty useilla eri murrealueilla (Vaattovaara 2009: 28).

Kansanlingvistiikka on kuitenkin paljon muutakin kuin kansandialektologiaa. Kansanlingvistinen tutkimus tarkastelee laajasti käsityksiä esimerkiksi eri kielistä ja niiden varieteeteista, kielen käytön vaihtelusta ja kielen oppimisesta (Palander 2011: 12). Kansanlingvistiikan alueeseen kuuluu myös sosio-onomastiikka, joka tutkii erisnimiin ja niiden käyttöön liittyviä mielikuvia ja käsityksiä (Palander 2011: 12). Kansanlingvistiikan uusin alue on sosiofoneettinen tutkimus (Mielikäinen & Palander 2014: 18).

2.2. Kieliasennetutkimus

Kieliasenteet ovat olleet aiemminkin keskeinen kiinnostuksen kohde myös sosiolingvistiikassa, mutta vasta kansanlingvistisen suuntauksen kehittyttyä kielellisiä asenteita ja käsityksiä on alettu tutkia nimenomaan kansan näkökulmasta (Vaattovaara 2009: 26). Asenteiden ajatellaan vaikuttavan kielenkäyttöön, ja siksi asennetutkimus on noussut osaksi sosiolingvistista tutkimusperinnettä (Mielikäinen & Palander 2002: 86). Kieliasenteiden on havaittu vaikuttavan myös kielen muuttumiseen: tiettyihin kielenmuutoksiin tai kielenpiirteisiin liittyvä sosiaalinen arvostus ohjaa kielenmuutosta siten, että arvostettua muotoa tai piirrettä (prestiisi) jäljitellään ja aliarvostettua tai stigmatisoitua muotoa tai piirrettä vältellään (Palander 2011: 11). Niedzielski ja Preston (2000: 9) korostavat kieliasenteiden tutkimisen tärkeyttä myös siksi, että ne eivät ole pelkästään asenteita tiettyjä kielenpiirteitä kohtaan, vaan ne vaikuttavan uskomuksiin tietyllä tavalla kieltä käyttävää yksilöä kohtaan.

Sosiolingvistiset asenneselvitykset ovat pohjautuneet paljolti sosiaalipsykologian näemyksiin asenteista. Asenteiden katsotaan koostuvan kognitiivisesta, evaluoivasta ja toiminnallisesta komponentista. (Mielikäinen & Palander 2014: 19.) Asennetta on usein pidetty tällaisen käyttäytymistieteellisen määritelmän mukaisesti psykologisena konstruktiona. On esitetty pohdintaa siitä, kuinka tällaista konstruktiota voi riittävän luotettavasti saavuttaa ja tutkia (Garrett 2010: 20, Mielikäinen & Palander 2002: 88). Vaattovaara kuitenkin huomauttaa (2009: 29), että kansanlingvistisen kieliasennetutkimuksen ero sosiaalipsykologiseen asennetutkimukseen on pikemminkin siinä, että kansanlingvistiikka asettaa kysymykset kansan näkökulmasta eikä tutkijan, eikä niinkään asenneteoriaan liittyvissä seikoissa.

Mielikäisen ja Palanderin mukaan (2014: 19) kansanlingvistisiä tutkimuskohteita voidaan tarkastella sosiaalipsykologisen asenneteorian kolmijaon mukaan. Omassa tutkimuksessani keskityn nimenomaan evaluoivaan komponenttiin, joka tarkastelee tunnevaltaista asennoitumista kohteeseen. Kansanlingvistiikan kehittäjänä pidetty Dennis R. Preston käyttää mieluummin termiä kielikäsitys (*language regard*) kieliasenteen tilalla, sillä Prestonin mukaan (2011: 10) asenteen määritelmään sisältyy olennaisesti evaluoinnin komponentti, kun taas kielikäsitys kattaa esimerkiksi tietyt kielelliset uskomukset, jotka eivät itsessään ole välttämättä millään tavalla evaluoivia. Myös Garrett (2010: 20)

määrittelee asenteen ytimeksi arvioivan suhtautumisen johonkin sosiaaliseen objektiin, kuten esimerkiksi kieleen.

Omassa tutkimuksessani olen halunnut selvittää sekä kielellisiä asenteita että käsityksiä. Kandidaatintutkielman laajuuden puitteissa olen kuitenkin joutunut rajaamaan analysoitavaa aineistoa melko paljon, joten tutkielmani keskittyy ennemminkin asenteiden kuin laaja-alaisemmin käsitysten tarkasteluun.

2.3. Aiempi tutkimus

Muuta kuin murteisiin liittyvää kansanlingvististä asennetutkimusta on Suomessa tehty toistaiseksi vähemmän, mutta joitakin tutkimuksia on löydettävissä pääasiassa opinnäytteinä. Maija Saviniemi (2015) on tutkinut väitöskirjassaan kansanlingvistikä näkökulmasta toimittajien kielenhuoltoon liittyviä diskursseja ja rakenteita. Minna Keränen on tarkastellut pro gradu -tutkielmassaan (2012) jyvaskyläläisten naisjäykkökoilijoiden kielenkäyttöä ja kielellisiä asenteita. Minna Lämsä ja Laura Mikkonen ovat tutkineet pro gradu -tutkielmassaan (2015) vartijoiden ja McDonald'sin työntekijöiden käsityksiä asiakaspalvelualan slangeista, ja Heidi Niemelä (2016) on selvittänyt pro gradu -tutkielmassaan oululaisten opiskelijoiden asenteita maahanmuuttajien puhumaa suomea kohtaan.

Kelan kieltä on tutkittu Suomessa jonkin verran osana virkakielitutkimusta. Kelalla on myös ollut yhteistyötä Kielitoimiston kanssa. Kela on saanut toistuvasti palautetta etuuspäätösten, asiakaskirjeiden ja esitteiden vaikeaselkoisuudesta, tyylydestä ja ylimalkaisuudesta. On ajateltu, että tällaiset piirteet Kelan virallisissa asiakirjoissa ja esitteissä vaikuttavat kansalaisten käsityksiin Kelasta. (Heikkilä & Viertiö 2002: 248–250.)

Lääketieteen termien osalta on tehty sanastonkehitystyötä Suomessa 1980-luvulta lähtien Duodecim-seuran isona hankkeena. *Lääketieteen termit* -teos on selittämään pyrkivä suomen lääketieteen sanakirja, jossa esitetään sanojen etymologia ja määritelmät. (*Lääketieteen termit* 1997: VII.) Kyseisestä teoksesta löytyvät myös useat niistä termeistä, jotka olen valinnut oman tutkimukseni kohteeksi.

Vaikka lääketieteen termien kehitystyötä on tehty jo vuosikymmenten ajan ja myös Kellan kieltä on tutkittu, on työterveyshuollon termejä tutkittu varsin vähän. Lisäksi lääketieteen sanastotyö ja myös virkakielen tutkimus ovat painottuneet paljolti ymmärrettävyyteen – onhan se olennainen osa virkakielisen tekstin tai puheen funktiota. Käsittäakseni maallikkojen kielellisiä asenteita lääketieteen tai työterveyshuollon sanastoa kohtaan ei ole aiemmin selvitetty. Myöskään virkakieleen kohdistuvia asenteita ei ole ainakaan laajalti tutkittu, mutta ainakin Vesa Heikkinen (2002b: 174) on selvittänyt peruskouluikäisten lasten ja nuorten käsityksiä virkakielestä.

3. AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

3.1. Aineiston esittely

Olen kerännyt aineistoni kyselylomakkeella (ks. liite) lokakuussa 2016 pääosin viikon 43 aikana Caritas Lääkärit Oy:n työterveysasemalla Raahessa. Vastaajiksi valitsin ainoastaan työterveyshuollon asiakkaita. Jätin vastaajista pois asemalla mahdollisesti tuona aikana asioineet yksityisasiakkaat, koska halusin kohdentaa tutkimukseni nimenomaan työterveyshuoltoa varmasti tunteviin asiakkaisiin. Vastaajat täyttivät lomakkeen esimerkiksi odotellessaan lääkärin tai hoitajan vastaanotolle pääsyä. Kysely toteutettiin nimettömänä, koska lähtöoletukseni oli, että sillä tavalla tästä aiheesta saisi rehellisempiä vastauksia.

Kyselylomakkeeseen suhtauduttiin pääasiassa myönteisesti, ja ainoastaan yksi ihminen kieltäytyi lomakkeen täyttämisestä. Täytettyjä lomakkeita palautettiin 22 kappaletta. Yksi vastaaja jätti kyselyn jo alkuvaiheessa kesken, minkä vuoksi jätin kyseisen lomakkeen kokonaan pois aineistosta. Lisäksi kahdessa lomakkeessa oli jätetty useita kohtia vastaamatta ilmeisesti sen vuoksi, että täyttämishjettä ei ollut ymmärretty tarpeeksi hyvin, joten nämä kaksi lomaketta jouduin jättämään myös pois aineistosta. Tutkimukseen sisällyttämieni vastausten kokonaismäärä oli siis 19.

Kyselylomakkeessa kysyttiin vastaajan tietoina sukupuoli, ikä ja koulutustausta. Lisäksi kysyttiin, onko vastaaja ollut työkykyyn liittyvien toimenpiteiden kohteena. Kyselyyn vastanneista miehiä oli seitsemän ja naisia 12. Jaottelin lomakkeessa ikäryhmät vuosikymmenten mukaan: 18–29-vuotiaita vastaajia oli kolme, 30–39-vuotiaita viisi, 40–49-vuotiaita neljä, 50–59-vuotiaita viisi ja 60–69-vuotiaita kaksi. Koulutustaustakseen suurin osa vastaajista (14) ilmoitti ammattikoulun. Yksi vastaaja ilmoitti koulutustaustakseen peruskoulun, yksi lukion ja kolme vastaajaa korkea-asteen (yliopisto tai ammattikorkeakoulu). Vastaajista kuusi ilmoitti olleensa joskus työkykyyn liittyvien toimenpiteiden kohteena, ja kaikkien kokemukset näistä olivat myönteisiä.

Vastaajien tietojen lisäksi kyselylomakkeessani (ks. liite) oli kolme osiota: asenneskaalaosio, Likertin asteikkoa hyödyntävä osio sekä avoimet kysymykset. Analyysiä varten jouduin rajaamaan keräämääni aineistoa voimakkaasti kandidaatintutkielman huomioon

ottaen, joten olen analyysissäni käsitellyt ainoastaan asenneskaaloilla saamani tulokset. Näitä esittelen tarkemmin neljännessä luvussa.

3.2. Tutkimusmenetelmät

Aineiston keräämisen tavaksi valitsin siis kyselytutkimuksen. Kyselytutkimusta pidetään tehokkaana tapana kerätä niin kvantitatiivista kuin kvalitatiivistakin tutkimustietoa (Alanen 2011: 145, 160). Kyselytutkimuksella – kuten muillakin aineistonkeruumenetelmillä – on myös haittoja, joita avaam tarkemmin pohdinnassani luvussa viisi.

Tutkimusmenetelminä olen käyttänyt laatimassani kyselylomakkeessa (ks. liite) Osgoodin asteikkoa, Likertin asteikkoa sekä avoimia kysymyksiä. Kuten luvussa 3.1. esitin, olen joutunut rajaamaan aineistoni analyysistä kaksi viimeksi mainittua pois, joten keskityn tutkimusmenetelmistä ainoastaan Osgoodin asteikkoon. Kielitieteessä asenteita on tutkittu aiemminkin laajasti Osgoodin asteikon eli semanttisen differentiaalimittauksella asennetta mittaavilla skaaloilla (Garrett, Williams & Coupland 2003: 26). Kieliasenteita voidaan tutkia suorilla ja epäsuorilla menetelmillä, ja asenneskaaloja sisältävät kyselylomakkeet kuuluvat suoriin menetelmiin. Suorille menetelmille on tyypillistä, että niillä kysytään kieliasenteista suoraan vastaajilta itseltään. (Garrett ym. 2003: 24–26).

Kyselylomakkeessa (ks. liite 1) vastaajat valitsivat Osgoodin viisiportaiselta asteikolta sen kohdan, joka heidän mielestään sopi parhaiten heidän omaan suhtautumiseensa termeihin. Asetin myönteisemmän ominaisuuden arvoksi numeron 5 ja kielteisemmän ominaisuuden arvoksi numeron 1. Asteikkojen vastakohtapareiksi asetin adjektiivit *kannustava – lannistava, aktiivinen – passiivinen, selkeä – epäselvä, miellyttävä – epämiellyttävä, aito – teennäinen* sekä *tasa-arvoinen – ylempi-arvoinen*. Osgoodin asteikkoa varten keräämiäni adjektiiveja etsin mm. aiemmista kieliasennetutkimuksista. Ongelmana kuitenkin oli, että sanastoon liittyvää aiempaa asennetutkimusta ei löytynyt käytännössä lainkaan, enkä löytänyt myöskään juuri lainkaan tietyn kieliyhteisön käyttämää kieleen liittyvää asennetutkimusta. Tämän vuoksi päädyin vielä keskustelemaan sopivista adjektiiveista myös työterveyshuollon henkilöstön kanssa kysymällä, millaisia ominaisuuksia he liittäisivät tutkimiini työterveyshuollon termeihin.

Tutkimuksellani olen saanut pääasiassa kvantitatiivista tietoa. Olen laskenut vastaajien antamista numeraalisista arvioista kaikkien vastaajien keskiarvot, ikäryhmittäiset keskiarvot, eri sukupuolien keskiarvot sekä työkykytoimenpiteitä kokeneiden ja kokemattomien keskiarvot. Osgoodin asteikko on järjestyslukuasteikko, jolloin suositeltavampaa olisi ilmoittaa tulokset frekvenssijakaumina tai mediaaneina, mutta keskiarvoina ilmoittaminen on myös tavallista (Alanen 2011: 158). Keskiarvoja vertaillessani olen huominnut vain selvät erot, joiden rajana olen pitänyt 0,5 pistettä.

Aineistosta olisi voinut vielä analysoida vastaajien koulutustaustan vaikutuksen arvioihin. Koska aineistosta oli kandidaatintutkielman laajuus huomioon ottaen kuitenkin rajattava jotain pois, oli mielestäni luontevinta jättää analyysin ulkopuolelle koulutustausta, koska yli kaksi kolmasosaa vastaajista oli koulutustaustaltaan ammattikoulun käyneitä. Lisäksi olen rajannut analyysin ulkopuolelle vanhimman ikäryhmän (60–69-vuotiaat) vastaukset, sillä tässä ryhmässä vastaajia oli vain kaksi, ja toisella heistä vastauslomake oli varsin puutteellinen.

Tutkimusmenetelmään, jossa vastaajilta itseltään kysytään kieliasteista, liittyy myös ongelmia. Vastauksien todenmukaisuuteen voi vaikuttaa esimerkiksi se, että ihmiset haluavat usein antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia sekä ennakkoluulottoman ja rationaalisen kuvan itsestään tutkijalle (Garrett ym. 2003: 28).

4. AINEISTON ANALYYSI

Tässä luvussa käyn läpi aineistoni analyysin tulokset ja pohdin niiden suhdetta aiempaan kansanlingvistiseen kieliassennetutkimukseen. Luvussa 4.1. esitän kaikkien vastaajien antamien pisteiden keskiarvoista nousseita havaintoja, luvussa 4.2. havainnot eri sukupuolten antamien pisteiden keskiarvoista ja luvussa 4.3. havainnot eri ikäryhmien antamien pisteiden keskiarvoista. Luvussa 4.4. käsittelen vielä ne havainnot, jotka nousivat esiin työkykytoimenpiteitä kokeneiden ja kokemattomien välisessä vertailussa.

Analyysia varten olen jakanut tutkimuskohteenani olevat termit niiden merkitysten mukaan kolmeen eri ryhmään:

- 1) Ryhmä A: termit, jotka liittyvät työkykyyn kohdistuviin toimenpiteisiin.
- 2) Ryhmä B: termit, jotka kuvaavat jotain tiettyä työkykyyn liittyvää asiaa tai ilmiötä.
- 3) Ryhmä C: termit, jotka määrittävät työkyvyn astetta.

Jaottelu ei ole täysin yksiselitteinen, sillä esimerkiksi osatyökyvyttömyyseläkekin voi joskus olla työkykyyn liittyvää toimenpide, jos sitä haetaan jäljellä olevan työkyvyn säilyttämiseksi ja turvaamiseksi. Jaottelu osoittautuu hyödylliseksi erityisesti ikäryhmittäisissä vertailuissa taulukoiden laatimisen osalta. Lisäksi jaottelu mahdollisti kuitenkin asenteiden tarkastelun hieman termiryhmittäinkin, kuten seuraavissa luvuissa esitän.

4.1. Kaikkien vastaajien antamat arviot

Osgoodin asteikon avulla haluan selvittää sitä, millaisia ominaisuuksia tutkimuskohteeksi valitsemiini työterveyshuollon termeihin liitetään. Ensimmäiseksi vastakohtapariksi olen valinnut *kannustava – lannistava*. Tutkimukseni perusteella termistö koetaan pääsääntöisesti melko kannustavaksi. Kannustavimpina kaikki vastaajat pitivät termejä *varhainen työkyvyn tuki* (kaikkien vastaajien keskiarvo 4,3 pistettä Osgoodin asteikolla), *työkykyinen* (4,6), *työhyvinvointi* (4,4), *työkyvyn ylläpitäminen* (4,6), *työhön paluun tuki* (4,3) sekä *työterveyshuolto* (4,7). Lannistavimpana pidetään termejä *työkykyongelma* (2,4), *sairauspoissaolo* (2,5), *työkyvyttömyyseläke* (2,9) sekä *työkyvyttömyys* (1,7). Annetut

pistemäärät eivät ole sinänsä yllättäviä, sillä korkeammat pistemäärät saaneet termit liittyvät merkitykseltään myönteisempiin ja tavoiteltavampiin termeihin kuin kielteisemmät, joten tämä tulos on odotuksenmukainen. Tutkimuksissa on havaittu, että kun terveydenhuollon viesti on enemmän myönteinen kuin kielteinen esimerkiksi terveydenhuoltoon liittyvissä mainoskampanjoissa, ihmiset suhtautuvat siihen myönteisemmin (Garrett 2010: 134).

Toinen adjektiivivastakohtapari on *aktiivinen – passiivinen*. Pääsääntöisesti vastaajat pitävät termejä aktiivisina enemmän kuin passiivisina lukuun ottamatta termejä *sairauspoissaolo*, *työkykyongelma*, *työkyvyttömyyseläke* sekä *työkyvytön*. Kun vertailen kaikkien vastaajien antamien pisteiden keskiarvoja termien kannustavuudesta ja aktiivisuudesta, ne ovat lähes täsmälleen samat. Tämä tarkoittaa sitä, että termit, joita vastaajat pitävät kannustavina, mielletään myös aktiivisiksi.

Kolmas adjektiivivastakohtapari on *selkeä – epäselvä*. Vastaajien antamat pistemäärät viittaavat siihen, että he kokevat termit pääsääntöisesti selkeiksi. Kaikkien vastaajien antamien pisteiden keskiarvoksi tulee lähes jokaisen termin kohdalla yli kolme pistettä. Ainoastaan termi *työkykyongelma* saa kaikkien vastaajien antamien pisteiden keskiarvoksi selkeydestä 2,7 pistettä eli vastaajat pitävät termiä jonkin verran epäselvänä. Monilla termeillä keskiarvo kuitenkin sijoittuu kolmen ja neljän pisteen välille, mikä tarkoittaa sitä, että vastaajat eivät ehkä pidä termejä mitenkään erityisen selkeinä, mutta kuitenkin enemmän selkeinä kuin epäselvinä. Murteiden osalta on todettu, että maallikot pitävät selkeinä tai ymmärrettävinä murteita, jotka ovat lähellä yleiskieltä (Mielikäinen & Palander 2014: 82). Tämä perusteella voisi ajatella, että koska nämä tutkimuskohteeksi valitsemani termit ovat yleiskielistä sanastoa, on odotuksenmukaista, että vastaajat pitivät niitä melko selkeinä.

Huomionarvoista on, että termin selkeys ei liity mitenkään esimerkiksi siihen, onko termi merkitykseltään enemmän konkreettinen kuin abstrakti. Esimerkiksi ryhmässä A on sekä konkreettisia termejä (esim. *työterveysneuvottelu*, *korvaava työ*, *puheeksiotto*) että hyvin abstrakteja termejä (esim. *varhainen työkyvyn hallinta*, *työkyvyn tuki*, *työkyvyn hallinta*), mutta tällä ei näytä olevan minkäänlaista vaikutusta siihen, koetaanko termi selkeäksi vai epäselväksi kun tarkastelen kaikkien vastaajien antamien pisteiden keskiarvoja. Vastaajien arviot termin selkeydestä mukailevat pikemminkin sitä, kuinka

myönteisiä arvioita termistä muuten annettiin. Esimerkiksi termi *työkykyongelma* koetaan lannistavaksi, passiiviseksi ja epämiellyttäväksi ja myös ennemmin epäselväksi kuin selkeäksi, kun taas hyvin abstrakti termi *työkyvyn ylläpitäminen* koetaan selkeäksi (4,4).

Selkeys tarkoittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaan ymmärrettävyyttä ja toisaalta myös kiistattomuutta (KS s.v. *selkeys*) eli faktoihin perustuvuutta. Kotimaisten kielten keskuksen dosentti ja erityisasiantuntija Vesa Heikkinen on pohtinut blogikirjoituksessaan elokuussa 2016 ajatuksia niin sanotusta postfaktuaalisesta ajasta, jota tällä hetkellä joidenkin arvioiden mukaan elämme. Se tarkoittaa sitä, että varsinaisen ehkä tieteellisesti tutkitun tiedon sijaan merkitystä on enemmän esimerkiksi tunnelmilla ja mielikuvilla. Omassa aineistossani havaitsemani yhteys termien selkeyden ja miellyttävyyden välillä sopisi tähän teoriaan – olettaen että teorialla on jokin todellinen tieteellinen pohja.

Neljäs adjektiivivastakohtapari on *miellyttävä – epämiellyttävä*. Tätä adjektiiviparia on tavallisesti käytetty myös murreasenteita tutkittaessa. Murteidentutkimuksessa miellyttävyydellä on kuitenkin alakategorioita kuten murteen hauskuus tai esteettisyys. (Mielikäinen & Palander 2014: 99.) Työterveyshuollon termistöä tuskin kukaan pitää varsinaisesti esteettisenä, joten mielestäni paras käsite tätä termistöä kuvaamaan on *miellyttävyy*s. Kaikkien vastaajien antamien pisteiden keskiarvot osoittavat, että vastaajat pitävät termejä suurimmaksi osaksi miellyttävinä tai neutraaleina. Enimmäkseen keskiarvo on yli kolmen paitsi kolmen termin kohdalla: *työkyvyttömyyseläke* 2,7 pistettä, *työkyvyn* 2,0 pistettä ja *työkykyongelma* 2,4 pistettä.

Mielestäni edellä esitettyihin havaintoihin tutkittavien termien miellyttävyydestä voidaan soveltaa osaa Renée van Bezooijenin (2002: 14–15) hollannin kieltä koskevassa tutkimuksessaan esittämistä hypoteeseista. Käytän tässä Niina Kunnaksen suomennoksia (2006: 232) hypoteesien nimistä. Standardikieltä pidetään normihypoteesin mukaan usein esteettisenä (van Bezooijen 2002: 14; Kunnas 2006: 232), koska media ja koulutussysteemi korostavat sen positiivisia puolia. Tutkimani termit edustavat pääsääntöisesti normitettua standardia eli yleiskieltä, ja ne ovat myös osin esiintyneet mediassa viimeisinä vuosina työurista keskusteltaessa, joten normihypoteesi toteutuu. Ymmärrettävyyshypoteesin mukaan esteettisyyden arviointiin vaikuttaa myös se, kuinka ymmärrettäväksi kieli – ja siis omassa aineistossani termit – koetaan (Kunnas 2006: 232; van Be-

zooijen 2002: 15). Omassa tutkimuksessani vastaajat kokevat termistön pääsääntöisesti ymmärrettäväksi ja samalla myös miellyttäväksi. Lisäksi ne termit, jotka koetaan epämiellyttäväksi, koettiin myös epäselviksi, joten katsoisin myös ymmärrettävyyshypoteesin toteutuvan.

Viides adjektiivivastakohtapari on *aito – teennäinen*. Murteita ja yleiskieltä verrattaessa on todettu, että ihmiset pitävät usein yleiskieltä näistä teennäisempänä muotona (Palander 2011: 85). Tämän perusteella voisi ajatella, että tutkimani työterveyshuollon termistö koettaisiin teennäisenä. Omassa aineistossani vastaajat eivät kuitenkaan pidä työkykyyn liittyviä termejä lainkaan teennäisinä, vaikka ne ovat yleiskielisiä muotoja. Kun tarkastelen kaikkien vastaajien antamien pisteiden keskiarvoja, ei yhdenkään termin kohdalla keskiarvoksi tule vähempää kuin kolme pistettä. Vastaajat kokevat termit siis pääosin neutraaleiksi tai aidoiksi. Huomattavaa on, että myöskään abstrakteja termejä ei koeta sen teennäisemmiksi kuin konkreettisempia, vaan esimerkiksi termit *varhainen työkyvyn tuki* ja *työkyvyn ylläpitäminen* koetaan melko aidoiksi (4,1 ja 4,3 pistettä).

Kuudes ja viimeinen adjektiivivastakohtapari on *tasa-arvoinen – ylempi-arvoinen*. Viiranomaisten kielen sävy saatetaan joskus tulkita holhoavaksi (Hiidenmaa 2000: 33). Aineistossani ei kuitenkaan tule esiin vastaajien kokemusta termien ylempi-arvoisuudesta, vaan vastaajien antamien pisteiden perusteella termit koetaan joko neutraaleiksi tai tasa-arvoisiksi. Työterveyshuollon näkökulmasta tämä on tärkeä seikka, koska työterveyshuollon ja asiakkaan tasavertaisuus on tärkeää asiakkaan asioita yhteistyössä hoidettaessa. Työterveyshuollossa on joka tapauksessa käytettävä näitä termejä luokittelun tarpeen vuoksi.

4.2. Sukupuolen vaikutus arvioihin

Miesten ja naisten välisessä vertailussa kannustavuuden osalta eri sukupuolet arvioivat termit pääsääntöisesti yhtä kannustaviksi tai lannistaviksi, ja arviot myötäilevät kaikkien vastaajien yhteisiä keskiarvoja niin kuin ne on luvussa 4.1.1. esitetty. Tutkimukseni perusteella sukupuolten välillä on kuitenkin selkeitä eroja suhtautumisessa tiettyihin termeihin. Esimerkiksi kaikki kolme *osa*-alkuista termiä saavat miehiltä alhaisemman arvion Osgoodin asteikolla kuin naiset. Myös termin *työhön paluun tuki* naiset kokevat

selvästi kannustavammaksi kuin miehet. Taulukossa 1 esitän miesten ja naisten väliset erot edellä mainittujen termien osalta.

TAULUKKO 1. Erot miesten ja naisten välisessä suhtautumisessa.

Termi	Miehet	Naiset
osasairauspäiväraha	3,0	4,0
osatyökyvyttömyyseläke	3,1	3,9
osatyökykyinen	2,6	3,5
työhön paluun tuki	3,4	4,8

Kuten taulukko 1 osoittaa, kokevat miehet *osa*-alkuiset termit joko neutraaleiksi tai jopa epämiellyttäväiksi (*osatyökykyinen*), kun naisten arviot kallistuvat enemmän kannustavaan suuntaan. Erityisen mielenkiintoista on, että esimerkiksi termin *työkyvyttömyyseläke* kohdalla ei ole samanlaista eroa eri sukupuolten välillä kuin termin *osatyökyvyttömyyseläke* kohdalla, vaan miehet arvioivat termin melko neutraaliksi (3,0) ja naiset hiivenen lannistavaksi (2,8). Myös termin *työkyvyttömyyseläke* miehet (1,7) ja naiset (1,8) arvioivat lähes yhtä lannistavaksi, vaikka termin *osatyökykyinen* kohdalla on selvä ero sukupuolten välillä. Mielenkiintoista on myös, että termin *työhön paluun tuki* kohdalla on sukupuolten välillä merkittävä ero, kun sekä naiset että miehet kuitenkin arvioivat toisen hieman samankaltaisen termin *varhainen työkyvyn tuki* täsmälleen yhtä kannustavaksi (molemmat 4,3).

Miesten ja naisten välisessä vertailussa kaikkien termien osalta aktiivisuus saa pisteitä lähes täsmälleen samassa linjassa kannustavuuden kanssa. Miehet arvioivat samat kolme *osa*-alkuista termiä selvästi vähemmän aktiivisiksi kuin naiset. Myös termi *työhön paluun tuki* saa aktiivisuudesta vähemmän pisteitä miehiltä (3,4) kuin naisilta (4,5) samalla tavoin kuin termien kannustavuuden arvioissa.

Termien selkeyttä kysyttäessä molemmat sukupuolet näyttävät pitävän pääsääntöisesti niitä melko selkeinä. Sukupuolten välillä eroja on vain muutamien termien kohdalla. Miesten vastauksissa korostuvat jälleen *osa*-alkuiset termit, jotka koetaan epäselviksi (2,6–2,7), kun taas naiset kokevat nuo termit enemmän selkeiksi (3,5–3,6). Samoin termi *työhön paluun tuki* koetaan miesten keskuudessa vähemmän selkeäksi (3,3) kuin naisten (4,0).

Myös termien miellyttävyyden osalta sukupuolten väliset erot ovat pieniä ja esiintyvät samojen termien kohdalla kuin muissa adjektiivivastakohtapareissa. Taulukossa 2 esitän miesten ja naisten antamat pisteet miellyttävyyden osalta niistä termeistä, joissa on selvä ero sukupuolten välillä.

TAULUKKO 2. Sukupuolten väliset erot termien koetussa miellyttävyydessä.

Termi	Miehet	Naiset
osasairauspäiväraha	3,0	3,6
osatyökyvyttömyyseläke	2,7	3,8
osatyökykyinen	2,4	3,5
työhön paluun tuki	3,4	4,5

Kun vertaan miesten ja naisten antamia pisteitä kannustavuuden (taulukko 1) sekä miellyttävyyden (taulukko 2) osalta voin havaita, että pisteet ovat melko yhteneväiset eli termin kannustavuus ja miellyttävyys arvioidaan lähes samalla tavoin. Termin *osatyökyvyttömyyseläke* kohdalla miehet kuitenkin antavat miellyttävyydestä vähemmän pisteitä kuin kannustavuudesta, kun taas termin *työkyvyttömyyseläke* kohdalla miesten ja naisten arviot ovat miellyttävyyden suhteen varsin lähellä toisiaan (2,7 ja 2,7). Tämä vahvistaa edelleen ajatusta, että miehillä on jostain syystä kielteisempi suhtautuminen *osa*-alkuisiin termeihin kuin naisilla.

Sekä miehet että naiset pitävät aineistoni perusteella tutkimiani termejä melko aitoina ja tasa-arvoisina. Sukupuolten väliset erot tulevat esiin aitoutta ja tasa-arvoisuutta arvioi-
dessa jälleen samojen termien kohdalla kuin kannustavuutta, aktiivisuutta ja selkeyttä arvioi-
dessa. Miehet kokevat *osa*-alkuiset termit sekä termin *työhön paluun tuki* jonkin verran teennäisempinä ja ylempiarvoisempina kuin naiset. Erot miesten ja naisten pisteissä ovat suuruudeltaan samaa luokkaa kuin muidenkin adjektiiviparien kohdalla. Miehet kokevat myös termin *työkyvyttömyyseläke* hieman teennäisempänä (2,9) kuin naiset (3,5). Lisäksi miehet kokevat termin *työkykyongelma* enemmän ylempiarvoisena (2,7) kun taas naisten arvio kallistuu hivenen enemmän tasa-arvoisen puolelle (3,3).

Sukupuolten välisessä vertailussa ei ole aineistoni perusteella eroa sillä, mihin jaottelemistani ryhmistä (A, B vai C) termi kuuluu. Myöskään termien abstraktiudella ei ole

merkitystä sukupuolten välisessä vertailussa. Aiemmassa kansanlingvistiksessä tutkimuksessa on havaittu, että naiset arvostavat standardikielisiä muotoja, joita tutkimani termistökin edustaa, enemmän kuin miehet (Niedzielski & Preston 2000: 193). Pidän kiinnostavana sitä seikkaa, että omassa aineistossani tämä ei toteudu. Edes abstraktimpien ja helposti yleiskielisiksi ymmärrettävien termien kohdalla eroa ei sukupuolten välillä ole. Syitä tähän voi olla hyvin monenlaisia. Katsoisin kuitenkin, että eräs selitys voi olla se, että termit ehkä koetaan luonnostaan kontekstiin (työterveyshuollossa käytäviin keskusteluihin) kuuluviksi, eikä yksilön valinnoiksi (vrt. murteen tai yleiskielen käyttäminen).

4.3. Iän vaikutus arvioihin

Aineistoni perusteella eri ikäryhmät suhtautuvat tutkimieni termeihin hieman eri tavoin. Taulukossa 3 esitän ryhmästä A eli työkykytoimenpiteisiin liittyvästä termistöstä kannustavuuden osalta annetut pisteet ikäryhmittäin.

TAULUKKO 3. Ryhmän A termien koettu kannustavuus.

Työkykytoimenpiteisiin liittyvät termit	18–29-vuotiaat	30–39-vuotiaat	40–49-vuotiaat	50–59-vuotiaat
työterveysneuvottelu	4,7	4,0	4,3	4,0
työkykyarvio	4,0	3,4	4,3	3,0
työkokeilu	3,7	4,6	3,5	4,4
puheeksiotto	4,0	2,6	3,8	3,4
korvaava työ	4,0	3,0	3,0	4,0
työhön paluun tuki	3,7	4,4	4,3	4,2
työkyvyn ylläpitäminen	5,0	4,4	4,0	5,0
varhainen työkyvyn tuki	4,7	4,4	3,8	4,2
työkyvyn hallinta	4,3	3,6	3,8	4,3

Taulukosta 3 nähdään, että ryhmän A termistöä pidetään pääsääntöisesti ennemminkin kannustavana kuin lannistavana, ja ainoastaan termi *puheeksiotto* mielletään 30–39-vuotiaiden ikäryhmässä jokseenkin lannistavaksi. Nuorin ikäryhmä (18–29-vuotiaat) arvioi pääsääntöisesti ryhmän A termit kannustavammiksi kuin 30–39- ja 40–49-vuotiaat. Mielenkiintoista on, että ero on usean termin kohdalla merkittävin nimenomaan nuorimman ikäryhmän ja seuraavan eli 30–39-vuotiaiden välillä. Mitä vanhempi ikäryhmä, sen kannustavampana termejä pidetään.

Taulukosta voidaan havaita, että nuorin ikäryhmä arvioi ainoastaan termit *työhön paluun tuki* ja *työkokeilu* arvioi vähemmän kannustaviksi kuin vanhemmat ikäryhmät. Olen esittänyt aiemmin tässä luvussa, että eri sukupuolet kokevat ensiksi mainitun termin kannustavuuden eri tavoin. Tässä havaittu ikäryhmien välinen ero ei kuitenkaan selity sukupuolten välisellä erolla, sillä kolmesta tähän ikäryhmään kuuluvasta vastaajasta kaksi (mies ja nainen) arvioivat termin kannustavaksi (4 ja 5 pistettä) ja yksi vastaaja (mies) arvioi sen lannistavaksi (2 pistettä).

Ryhmän B termeissä ei ole nähtävissä samankaltaista järjestelmällistä eroa kahden nuorimman ikäryhmän suhtautumisessa termeihin kuin mitä ryhmän A termien osalta voitiin havaita. Taulukossa 4 esitän ryhmän B termejä koskevat vastaajien antamat arviot kannustavuudesta.

TAULUKKO 4. Ryhmän B termien koettu kannustavuus.

Työkykyyn liittyvä ilmiö tai asia	18–29-vuotiaat	30–39-vuotiaat	40–49-vuotiaat	50–59-vuotiaat
osasairauspäiväraha	4,0	3,2	3,8	3,2
työterveyshuolto	5,0	4,8	4,3	4,8
sairauspoissaolo	1,7	2,2	1,5	3,2
työhyvinvointi	4,7	4,6	4,3	4,2
työkykyongelma	2,3	2,4	2,0	1,8
työssä selviytyminen	4,3	3,4	4,3	3,8
työkyvyttömyyseläke	2,7	3,6	2,8	2,2
osatyökyvyttömyyseläke	2,7	3,6	3,5	4,0

Taulukosta 4 voidaan nähdä, että B-ryhmän termeistä kahta (*työterveyshuolto* ja *työhyvinvointi*) pidetään melko tasaisesti kaikissa ikäryhmissä erittäin kannustavaksi. Termiä *osatyökyvyttömyyseläke* pidetään jokseenkin kannustavana kaikissa muissa ikäryhmissä paitsi nuorimmassa, jossa sitä näytetään pitävän melko lannistavaksi. Tämä voi selittyä osin termin sisältämällä sanalla *eläke*, joka nuorimmassa ikäryhmässä on todennäköisesti hyvin kaukainen merkitykseltään.

Termiä *työkyvyttömyyseläke* pidetään ikäryhmittäin arvioituna lannistavana 18–29-, 40–49- ja 50–59-vuotiaiden ryhmissä (2,2–2,7 pistettä) mutta yllättäen hieman neutraalimpana 30–39-vuotiaiden ryhmässä (3,6). Tälle ikäryhmälle termin *eläke* ei kuitenkaan

pitäisi olla kovinkaan tavoiteltava tai läheinen asia kun ottaa huomioon, että tässä iässä urakehitys on useimmiten kaikkein kiivainta. Termiä *sairauspoissaolo* pidetään yleisesti lannistavampana muissa ikäryhmissä kuin vanhimmassa ikäryhmässä. Jostain syystä termit *osasairauspäiväraha* ja *työssä selviytyminen* arvioidaan 30–39- ja 50–59-vuotiaiden ryhmissä hieman vähemmän kannustaviksi kuin kahdessa muussa ryhmässä.

Ryhmän C termien kannustavuutta arvioitaessa eroja ikäryhmien välillä oli ainoastaan termin *työkykyinen* kohdalla, sillä jostain syystä 40–49-vuotiaat arvioivat tämän termin vähemmän kannustavaksi (3,5) kuin muut ikäryhmät (4,6–5).

Myös ikäryhmien välisessä vertailussa – samoin kuin aiemmin kaikkien vastaajien arvioissa sekä miesten ja naisten välisessä vertailussa – termien arvioitu kannustavuus ja aktiivisuus näyttävät aineistoni perusteella kulkevan pitkälti samassa linjassa. Pääsääntöisesti tutkimiini termeihin liitetään ominaisuutena aktiivisuus enemmän kuin passiivisuus, eivätkä annetut pistemäärät juurikaan eroa termien kannustavuudesta annetuista pisteistä.

Ryhmän A termien kohdalla nuorin ikäryhmä pitää osaa termeistä aktiivisempina kuin 30–39-vuotiaat. Termien *työterveysneuvottelu* ja *työhön paluun tuki* eroa ei kuitenkaan ollut näiden ikäryhmien välillä termien koetussa aktiivisuudessa. Eli vaikka nuorempi ikäryhmä koe termiä *työhön paluun tuki* erityisen kannustavaksi ja 30–39-vuotiaiden ryhmä pitää termiä *työterveysneuvottelu* vähemmän kannustavana kuin nuorempi ikäryhmä, termien ajatellaan kuitenkin olevan varsin aktiivisia. Lisäksi termi *korvaava työ* saa 40–49-vuotiaiden ryhmässä hieman paremmat pisteet aktiivisuuden (3,8) kuin kannustavuuden (3,0 pistettä) osalta aiemmin.

Ryhmän B termit saavat vastaajilta pisteitä termien koetusta aktiivisuudesta samankaltaisesti kuin kannustavuudesta. Ainoa poikkeus tässä ryhmässä on termi *sairauspoissaolo*, jonka 40–49-vuotiaat kokevat vähemmän passiiviseksi (2,5) mutta kovin lannistavaksi (1,5). Ryhmän C termien osalta vastaajat arvioivat termien aktiivisuutta melko samalla tavoin kuin kannustavuutta, paitsi että suurimmaksi osaksi kaikissa ikäryhmissä annetaan hivenen isompia pistemääriä termeille aktiivisuudesta kuin mitä kannustavuudesta annetut pisteet ovat. Nämä erot olivat kuitenkin hyvin pieniä. Luonnollisesti aktii-

visimpana tässä ryhmässä pidetään termiä *työkykyinen* (3,5–5,0) ja passiivisimpana termiä *työkyvytön* (1,7–2,4).

Ikäryhmien välisessä vertailussa vastaajien selkeyden osalta antamat pistemäärät noudattavat edelleen samoja linjoja. Termit, jotka koetaan kannustaviksi tai aktiivisiksi, koetaan myös selkeiksi. Lähes kaikki termit koetaan eri ikäryhmissä enemmän selkeiksi kuin epäselviksi (pisteet > 3) lukuun ottamatta termiä *työkyvytön*, joka koetaan pääsääntöisesti epäselväksi. 30–39-vuotiaiden ryhmässä pidetään termejä *osasairauspäiväraha*, *puheeksiotto* ja *työkyvytön* epäselvinä. Mielenkiintoista on, että nuorin ikäryhmä eli 18–29-vuotiaat pitävät abstrakteja termejä (esim. *työhyvinvointi*, *varhainen työkyvyn tuki*, *työssä selviytyminen*) pääsääntöisesti hivenen selkeämpinä kuin muut ikäryhmät. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi se, että suurin osa tutkimistani termeistä on aika uusia ja viimeisten vuosien aikana runsaasti mediassa käytettyjä. Vanhemmat ikäryhmät ovat työskennelleet vuosia tai jopa vuosikymmeniä maailmassa, jossa työhön ei pitkään aikaan liittynyt nykyisenkaltaista puhetta työkyvystä ja sen hallinnasta, kun taas nuoremmat tulevat sisään sellaiseen työelämään, jossa tällainen puhe on olemassa ja itsestäänselvyys. Kuitenkin tulee huomioida, että tutkimuksessani selvitetään vastaajilta suoraan kysymällä termien koettua selkeyttä mutta ei kuitenkaan tutkita sitä, ymmärtävätkö vastaajat todella termien merkityksen.

Myös ikäryhmien välisessä vertailussa termien miellyttävyydestä annettujen pisteiden keskiarvot ovat lähellä kannustavuudesta annettuja eli termit, jotka koetaan kannustaviksi, koetaan pääsääntöisesti myös miellyttäväksi. Joitakin poikkeuksiakin silti aineistossani on. 30–39-vuotiaiden ikäryhmä antaa miellyttävyydestä alempia pisteitä kuin muut ikäryhmät samalla tavoin kuin aiemmin olen esittänyt kannustavuuden osalta. Kahteen vanhempaan ikäryhmään verrattuna tämä ero voisi selittyä tuttuushypoteesilla. Sen mukaan esteettisemmäksi yleensä koetaan varieteetti tai kielenmuoto, joka on tuttu tai jonka kanssa ollaan paljon tekemisissä (Kunnas 2006: 232; van Bezooijen 2002: 15). 30–39-vuotiaista voidaan ajatella, että he ovat työelämää ajatellen kovimmassa urakehityksen vaiheessa mutta toisaalta vielä usein melko terveitä. Näin ollen työkykyyn liittyvä termistö voi olla heille vieraampaa ja ehkä jopa jollain tavalla uhkaavampaa kuin vanhemmille sukupolville. Toisaalta ero on selvä myös nuorimpaan ikäryhmään nähden, ja tällöin tuttuushypoteesi ei välttämättä päde, sillä myös 30–39-vuotiaat ovat to-

dennäköisesti kuulleet suurimman osan työelämästään aikana nykyisenkaltaista työkykyä.

Aitouden osalta annetuissa pistemäärissä ei tule pääsääntöisesti esiin ikäryhmien välillä merkittäviä eroja, mutta muutaman termin kohdalla ikäryhmät ovat arvioineet termien aitoutta hieman eri tavoin. Termi *työkokeilu* arvioidaan muissa ikäryhmissä paitsi nuorimmassa hivenen vähemmän aidoksi. Pistemäärät jäävät kuitenkin selkeästi neutraalin puolelle eikä mikään ikäryhmä pitänyt termiä varsinaisesti teennäisenä. Vanhin ikäryhmä eli 50–59-vuotiaat arvioi termit *puheeksiotto* ja *korvaava työ* teennäisemmiksi (2,4 ja 2,6) kuin muut ikäryhmät, jotka antavat lähinnä neutraaleja pistemääriä näistä.

Ryhmien B ja C termeistä vastaajat pitävät lähes kaikkia termejä enemmän aitoina kuin teennäisinä. Vain termit *osatyökykyinen* ja *työssä selviytyminen* saavat vanhimmassa ikäryhmässä alle kolme pistettä (2,8 kumpikin), eli tämä ikäryhmä pitää näitä termejä hivenen teennäisinä verrattuna muihin ikäryhmiin. Usean termin kohdalla voin havaita ilmiön, jossa termien koettu aitous nousi kohti nuorempia ikäryhmiä ja laskee vanhempiin ikäryhmiin mennessä. Taulukossa 5 esitän ryhmän C termien pisteet aitouden osalta.

TAULUKKO 5. Ryhmän C termien koettu aitous.

Työkykyyn liittyvä määritelmä	18–29-vuotiaat	30–39-vuotiaat	40–49-vuotiaat	50–59-vuotiaat
työkykyinen	4,7	4,2	3,5	3,8
osatyökykyinen	3,7	3,6	3,5	2,8
työkyvytön	3,0	3,0	3,8	3,2

Taulukosta 5 voidaan nähdä, että termien *työkykyinen* ja *osatyökykyinen* koettu aitous nousee selkeästi nuorimpien ikäryhmien kohdalla. Termi *työkyvytön* taas koetaan melkein kaikissa ikäryhmissä varsin neutraaliksi eli ei selvästi aidoksi tai teennäiseksi. Mielenkiintoista, että myös termin koettu aitous vaikuttaa aineistoni perusteella olevan yhteydessä siihen, kuinka myönteinen tai kielteinen termi merkitykseltään on.

Ryhmän A termien osalta kaikki ikäryhmät arvioivat termit varsin tasa-arvoisiksi tai neutraaleiksi. Ainoastaan termi *puheeksiotto* koetaan 30–39- ja 50–59-vuotiaiden ryhmissä enemmän ylempiarvoiseksi kuin tasa-arvoiseksi. Myös ryhmän B osalta melkein

kaikki termit arvioidaan eri ikäryhmissä melko tasa-arvoisiksi tai neutraaleiksi. Vanhin ikäryhmä pitää kuitenkin jokseenkin ylempiarvoisena termejä *työkykyongelma* (2,6), *työssä selviytyminen* (2,8) ja *työkyvyttömyyseläke* (2,8). Myös nuorin ikäryhmä pitää termiä *työkyvyttömyyseläke* ylempiarvoisena.

4.4. Kokemus työkykytoimenpiteistä

Työkykytoimenpiteiden kohteena olleiden vastaajien sekä vastaajien, jotka eivät ole olleet minkäänlaisten työkykytoimenpiteiden kohteena, välillä voin havaita jonkin verran eroa annettujen pisteiden keskiarvoja vertailllessani.

Kannustavuuden osalta ne vastaajat, jotka ovat olleet työkykytoimenpiteiden kohteena aiemmin, antavat korkeampia pistemääriä erityisesti ryhmän A konkreettisemmille, työkykytoimenpiteisiin liittyville termeille. Taulukossa 6 esitän ryhmän A termeille vastaajien antamat pisteet kannustavuuden osalta. Kyllä-sarakkeessa on niiden vastaajien arviot, jotka ovat olleet työkykytoimenpiteiden kohteena, ja ei-sarakkeessa niiden, jotka eivät ole koskaan olleet.

TAULUKKO 6. Ryhmän A termien kannustavuus ja kokemus työkykytoimenpiteistä.

Työkykytoimenpiteisiin liittyvät termit	Kyllä kokemusta	Ei kokemusta
työterveysneuvottelu	4,3	4,0
työkykyarvio	4,0	3,6
työkokeilu	4,7	4,0
puheeksiotto	4,0	3,3
korvaava työ	4,3	3,3
työhön paluun tuki	3,8	4,5
työkyvyn ylläpitäminen	5,0	4,5
varhainen työkyvyn tuki	4,5	4,2
työkyvyn hallinta	4,0	4,1

Kuten taulukosta 6 voidaan havaita, ovat konkreettisemmat termit (viisi ensimmäistä termiä taulukossa) saaneet selvästi parempia arvoja niiltä vastaajilta, jotka ovat olleet työkykytoimenpiteiden kohteena. Tämä on mielestäni odotuksenmukainen havainto, koska termien sisältö on heille todennäköisesti tuttu. Abstraktimpien termien osalta ero ei ole niin selvä, ja esimerkiksi termi *työhön paluun tuki* koetaan jopa vähemmän kan-

nustavaksi niiden joukossa, joilla on kokemusta työkykytoimenpiteistä, verrattuna niihin, jotka eivät ole koskaan olleet työkykytoimenpiteiden kohteena.

Mielenkiintoista on, että Ryhmän A:n konkreettisten termien osalta havaittu ero näiden kahden vastaajaryhmän välillä ei kuitenkaan näy mitenkään ryhmien B tai C termeissä, vaan molemmat vastaajaryhmät arvioivat näiden termien kannustavuuden hyvin samankaltaisesti.

Aktiivisuuden osalta vastaajien antamat arviot noudattelevat samaa linjaa kuin kannustavuuden kohdalla. Ne vastaajat, jotka ovat olleet työkykytoimenpiteiden kohteena, arvioivat ryhmän A termit kannustavammiksi kuin ne, jotka eivät ole olleet. Kannustavuudesta annettuihin arvioihin verrattuna erilaista on kuitenkin se, että myös abstraktimpien termien kohdalla näkyy nyt selvempi ero näiden kahden ryhmän välillä, eli aktiivisemmiksi termit arvioi se ryhmä, joka on ollut toimenpiteiden kohteena. Aktiivisuuden osalta myös ryhmien B ja C termit saavat hieman suurempia pistemääriä tässä vastaajaryhmässä verrattuna niihin, jotka eivät ole olleet työkykytoimenpiteiden kohteena.

Eriyisen huomionarvoista on, että selkeyden osalta näiden kahden vastaajaryhmän väliset erot jäävät vähäisiksi. Odotuksenmukainen havainto olisi mielestäni se, että työkykytoimenpiteitä kokeneet olisivat arvioineet termit selvästi selkeämmiksi. Ryhmän A termeistä selvä ero on ainoastaan termien *korvaava työ* ja *varhainen työkyvyn tuki* kohdalla, eli ne vastaajat, jotka ovat olleet työkykytoimenpiteiden kohteena, pitävät näitä termejä hieman selkeämpänä kuin toisen ryhmän vastaajat. Ryhmien B ja C termienkään kohdalla ei tulen esiin merkittävää eroa näiden kahden vastaajaryhmän antamissa pisteissä.

Miellyttävyyden osalta ero näiden kahden vastaajaryhmän välillä on sellainen, että erityisesti ryhmän A termejä pitävät kahta termiä lukuun ottamatta selvästi miellyttävämminä ne vastaajat, jotka ovat olleet työkykytoimenpiteiden kohteena. Tätä havaintoa voisi sopia selittämään jälleen van Bezooijenin (2002: 15) tuttuushypoteesi, koska termistö on todennäköisesti tutumpaa niille, joilla on kokemusta työkykytoimenpiteistä. Toisaalta ryhmien B ja C termien osalta ei ole merkittävää eroa annetuissa pistemäärissä näiden kahden ryhmän välisessä vertailussa, eli näihin tuttuushypoteesi ei sovi. Ero voi selittyä

sillä, että ryhmän A termejä käytetään ehkä rajoitetummin julkisessa keskustelussa kuin muiden ryhmien termejä, koska niiden käyttö liittyy enemmänkin tiettyihin työkyvyn selvittämistilanteisiin. Näin ollen ryhmien B ja C termit saattavat olla ylipäätään kaikille vastaajille mediasta tutumpia kuin ryhmän A termit, joissa ero selvästi näkyi.

Aitousen osalta ryhmä, joka on ollut työkykytoimenpiteiden kohteena, antaa hieman enemmän pisteitä termeille *varhainen työkyvyn tuki*, *korvaava työ*, *työterveyshuolto*, *työkyvyttömyyseläke* ja *osatyökyvyttömyyseläke* kuin toinen vastaajaryhmä. Erot ovat kuitenkin pieniä, ja ainoastaan termi *korvaava työ* koetaan varsinaisesti teennäiseksi (2,8) siinä ryhmässä, joka ei ole ollut työkykytoimenpiteiden kohteena.

Tasa-arvoisuuden osalta ainoastaan termi *työterveyshuolto* koetaan selvästi tasa-arvoisemmaksi (4,8) niiden vastaajien keskuudessa, jotka ovat olleet työkykytoimenpiteiden kohteena verrattuna toisen vastaajaryhmän antamaan arvioon (3,9). Muuten termien koetussa tasa-arvoisuudessa ei ollut eroja.

5. PÄÄTÄNTÖ

Kandidaatintutkielmassani olen selvittänyt työterveyshuollon asiakkaiden suhtautumista työkykyyn liittyvään termistöön, jota käytetään kategorisoimaan asiakkaiden terveydentilaa, työkykyä ja tilanteita työelämässä. Kyselylomakkeella kerätyn aineistoni perusteella työterveyshuollon asiakkaat pitävät tutkimukseni kohteena olevaa termistöä jokseenkin miellyttävänä ja kannustavana, eikä yleiskieleen usein liitettyä teennäisyyttä koeta näiden termien osalta olevan. Lannistaviksi ja epämiellyttäväiksi koettiin merkitykseltään kielteisemmät, esimerkiksi työntekijän vajaakuntoisuuteen liittyvät termit, mikä on mielestäni odotuksenmukainen tulos.

Vaikka tutkimani termit ovat pääsääntöisesti yleiskielisiä ilmauksia, ei aineistoni perusteella tule esiin aiemmassa kansanlingvistisessä tutkimuksessa todettua tavanomaista huomiota siitä, että naiset pitävät standardikielen muotoja miellyttävämpinä kuin miehet. Tämä voi johtua osin siitä, että kyseisiä termejä ei välttämättä mielletä aina selvästi yleiskielisiksi, koska ne toistuvat samanlaisina myös työterveyshuollon asiointikielessä eli puheessa. Mielenkiintoista on, että miesten ja naisten suhtautumisen erot tulevat aineistossani esiin ainoastaan muutaman termin kohdalla. Erityisesti *osa*-alkuisiin termeihin miehet suhtautuvat selkeästi kielteisemmin kuin naiset. Mielestäni tämä löydös korostaa jonkinlaista miesten ja naisten välisen ajattelun eroa, joka kannattaa ottaa huomioon työterveyshuollon kieltä puhuttaessa. Esimerkiksi osatyökykyisen työntekijän määritelmä voi olla joillekin ihmisille vaikea käsittää.

Eri ikäryhmät suhtautuvat termeihin hieman eri tavalla. Näyttäisikin siltä, että kaikkein kovimman urakehityksen vaiheessa oleville työterveyshuollon asiakkaille työkykyyn liittyvä termistö kuvautuu jokseenkin kielteisempänä tai jopa uhkaavampana kuin muille ikäryhmille.

Viranomaiskieleen joskus liitettävä holhoavuus saattaa aiheuttaa tietynlaisen valtasuhteen työterveyshuollon ammattilaisen ja asiakkaan välille. Lisäksi se, että kansalaiset saattavat näyttäytyä ainakin lehtidiskurssien perusteella työkykytoimenpiteiden passiivisina kohteina ja heidän suhteensa instituutioon epätasa-arvoisena (Paso 2007: 314) vahvistaa tätä ajatusta valtasuhteesta. Koska työkykyteema on niin merkityksellinen osa yhteiskunnallisia rakenteita, tulisi tämä näkökulma ottaa huomioon (Paso 2007: 320).

Oman aineistoni perusteella tämänkaltaista epätasa-arvoisuutta ei yllättävää kyllä kuitenkaan koeta liittyvän työkykyteeman termistöön.

Erityisen mielenkiintoista omassa aineistossani on se, että termien koettu selkeys ei näyttäisi liittyvän mitenkään esimerkiksi työkykytermien abstraktiuteen tai konkreettisuuteen, ja että selkeinä pidettiin miellyttäviä termejä ja epäselvinä tai vähemmän selkeinä lannistavia ja epämiellyttäviä termejä. Aineistoni analyysissä luvussa neljä olenkin pohtinut tämän ilmiön liittyvyyttä meidän aikamme tapaan ajatella faktatiedosta.

Olen käyttänyt aineiston analyysin tukena aiempia kansanlingvistisiä tutkimushavaintoja, kuten esimerkiksi van Bezooijenin hypoteeseja (van Bezooijen 2002: 14–15 ; Kunnas 2006: 232) sekä Mielikäisen ja Palanderin (2014: 79–106) huomioita murreasenteista. Mielestäni edellä mainitut kansanlingvistiset teorit soveltuvat havaintojeni pohjaksi. On kuitenkin huomioitava, että aiempi tutkimus on keskittynyt paljolti murteisiin eivätkä tässä tutkimuksessa tekemäni havainnot ammattialakohtaisesta erityistermistöstä välttämättä ole suoraan verrannollisia murteista tehtyihin havaintoihin. Murreasenteiden tutkimuksesta tutut adjektiivit eivät välttämättä kaikki sovi varauksetta työterveyshuollon termien arviointiin. Mielestäni maallikkojen asenteita ja käsityksiä erityisalojen termistöstä olisi syytä tutkia tarkemmin etenkin siksi, että kieliasenne ei kohdistu pelkästään kieleen, vaan sisältää myös uskomuksia kyseisen kielimuodon tai varieteetin käyttäjästä (Niedzielski & Preston 2000: 9). Tällaiset asenteet olisi huomioitava erityisesti terveydenhuollossa, jossa on pyrittävä mahdollisimman hyvään yhteistyöhön asiakkaan tai potilaan kanssa ja pyrittävä eroon esimerkiksi erilaisista valta-asetelmista.

Tutkimukseni on aineistoltaan pieni, eikä kandidaatintutkielman laajuuden puitteissa voi tehdä muuta kuin pienen pintaraapaisun aiheeseen. Lisäksi aineistoni pienuus on huomioitava johtopäätösten tekemisessä, eli kovin laajoja tai yleistäviä johtopäätöksiä ei tämän perusteella voi tehdä. Pidän kuitenkin aihetta tärkeänä, koska yhteiskuntamme on muuttumassa tasavertaisen kumppanuuden suuntaan asiantuntijoiden ja maallikkojen kesken – alalla kuin alalla. Terveydenhuoltoalalla käytetty kieli on vielä erityisen tärkeää, koska tasavertaisuuden lisäksi on pyrittävä hienovaraisuuteen, kun puhutaan yksittäisen ihmisen henkilökohtaisista ja joskus intiimeistäkin asioista ja ominaisuuksista.

Olen joutunut rajaamaan aineistoani voimakkaasti kandidaatintutkielman laajuus huomioon ottaen. Erityisen mielenkiintoista olisi ollut päästä analysoimaan avoimien kysymysten vastauksia. Luettuani vastaukset läpi sain sen käsityksen, että vastaajat pitävät pääsääntöisesti termistöä ”ammattilaisten kielenä”, ”viranomaisten kielenä” tai ”ammattilaisten, pätevien ja koulutettujen ihmisten kielenä”. Avoimista vastauksista kuvastuu kuitenkin siis jonkinlainen työterveyshuollon asiakkaan etäisyys termistöön, vaikka niitä ei kuitenkaan aineistoni perusteella koeta erityisen ylempiarvoisina tai teennäisinä.

Erityisesti aineistostani ilmenneiden selkeyteen liittyvien havaintojen osalta jatkotutkimus olisi mielenkiintoista. Aiheesta voisi jatkaa kielitietoisuustutkimusta siten, että selvittäisi työterveyshuollon asiakkaiden ymmärrystä termien merkityksestä ja sen mahdollisesta vaikutusta asenteisiin. Mielestäni olisi hyvä tutkia myös sitä, pitävätkö maallikot ymmärrettävyyttä tai selkeyttä tämänkaltaisen termistön kohdalla tärkeänä ominaisuutena. Myös asenteiden vertailu työterveyshuollon asiakkaiden sekä työterveyshuoltoa käyttämättömien henkilöiden välillä saattaisi olla hedelmällistä.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Kyselylomakkeella lokakuussa 2016 kerätty aineisto. Yhteensä 21 vastattua lomaketta, vastaajina Raahen Caritas Lääkärit Oy:n lääkäriaseman työterveyshuoltoasiakkaat.

Kirjallisuus

ALANEN, RIIKKA 2011: Kysely tutkijan työvälineenä. – Paula Kalaja, Riikka Alanen & Hannele Dufva (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 146–161. Tampere: Finn Lectura.

VAN BEZOOIJEN, RENÉE: Aesthetic evaluation of Dutch: Comparisons of dialects, accents and languages. – Daniel Long & Dennis R. Preston (toim.): *Handbook of perceptual dialectology Volume 2* s. 13–31. Amsterdam: Johns Benjamins.

GARRETT, PETER 2010: *Attitudes to Language*. New York: Cambridge University Press.

GARRETT, PETER – WILLIAMS, ANGIE – COUPLAND, NIKOLAS 2003: *Investigating language attitudes: social meanings of dialect, ethnicity and performance*. Cardiff: University Wales Press.

HEIKKILÄ, ELINA – VIERTIÖ, ANNASTIINA 2002: Keskustelua, kouluttamista ja konsultointia. Kielitoimiston ja Kelan yhteistyö esimerkkinä 2000-luvun kielenhuollosta. – Heikkinen, Vesa (toim.), *Virkapukuinen kieli* s. 245–258. Tietolipas 182. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

HEIKKINEN, VESA 2002a: Virkakieli lumoo ja pelottaa. – Heikkinen, Vesa (toim.), *Virkapukuinen kieli* s. 7–26. Tietolipas 182. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

——— 2002b: Niin kuin esim. Kyllä sir. Koululainen järkeilee, mitä virkakieli on. – Heikkinen, Vesa (toim.), *Virkapukuinen kieli* s. 174–190. Tietolipas 182. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

——— 2016: Teitä tietoon. Tiedon etsiminen on myös tiedon arvioimista. – *Kotus*-blogi Kotimaisten kielten keskuksen Kotus.fi-sivustolla. http://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/vesa_heikkinen/teita_tietoon.21749.blog/ (30.11.2016)

HIIDENMAA, PIRJO 2000: Työ ja kieli. – Vesa Heikkinen, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä, *Teksti työnä, virka kielenä* s. 19–34. Helsinki: Gaudeamus.

- JULKUNEN, VERNA 2002: *Ystävällisesti Kansaneläkelaitos*. – Heikkinen, Vesa (toim.), *Virikapukuinen kieli* s. 107–122. Tietolipas 182. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2016. <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/> (2.11.2016).
- KERÄNEN, MINNA 2012: *Urheilupiireissä kielenkäyttö muuttuu totaalisti: Kyselytutkimus naisjäjäkiekkoilijoiden kielenkäytöstä ja kielellisistä asenteista*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- KUNNAS, NIINA 2006: Yksi, kaksi vai monta kirjakieltä? Vienankarjalaisten kanta kirjakielidebattiin. – *Virittäjä* 2/2006: 229–247.
- LÄMSÄ, MINNA – MIKKONEN, LAURA 2015: *Asiakaspalvelualan slangeista: vartija- ja McDonald's -slangin vertailua*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- Lääketieteen termit*. Päätoimittaja Walter Nienstedt. Helsinki: Duodecim 1997.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2014: *Miten suomalaiset puhuvat murteista. Kansanlingvistinen tutkimus metakielestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- MIELIKÄINEN, AILA – PALANDER, MARJATTA 2002: Suomalaisen murreasenteista. – *Sananjalka* 44 s. 86–109.
- NIEDZIELSKI, NANCY A. – PRESTON, DENNIS R. 2000: *Folk Linguistics*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- NIEMELÄ, HEIDI 2016: *Oululaisopiskelijoiden asenteet maahanmuuttajien puhumaa suomea kohtaan*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen laitos.
- PALANDER, MARJATTA 2011: *Itä- ja eteläsuomalaisten murrekäsitykset*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- PASO, EIJA 2007: *Työkyky merkitsee. Työkyvyn merkityksen ja maailman rakentuminen lehtiteksteissä*. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 77. Oulu: Oulun yliopisto.
- PRESTON, DENNIS R. 2011: The Power of language Regard – Discrimination, Classification, Comprehension, and Production. – *Dialectologia, Special issue, II* s. 9–33.

- SAVINIEMI, MAIJA 2015: *On noloa, jos ammattilaiset tekevät tökeröitä kielioppivirheitä. Toimitushenkilökunnan kielenhuoltotiedot, -käytännöt ja -diskurssit.* Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 127. Oulu: Oulun yliopisto.
- VAATTOVAARA, JOHANNA 2009: *Meän tapa puhua. Tornionlaakso pellolaisnuorten subjektiivisena paikkana ja murrealueena.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LIITE 1. Kyselylomake.

Tämä kyselylomake sisältää erilaisia kysymyksiä liittyen työterveyshuollossa käytettäviin termeihin. Kysely on osa suomen kielen opintoihin liittyvää kandidaatintutkielmaa. Vastaukset kerätään nimettöminä ja niitä käytetään ainoastaan tutkimustarkoituksiin. Vastaa rehellisesti ja mielellään ensireaktiosi perusteella, kysymyksiin ei ole olemassa oikeita tai väriä vastauksia.

VASTAAJAN TIEDOT

Sukupuoli:

mies nainen

Ikä:

18–29 30–39 40–49 50–59 60–69 vuotta

Koulutustausta:

peruskoulu

lukio

ammattikoulu

yliopisto tai ammattikorkeakoulu

Oletko ollut työkykyyn liittyvien toimenpiteiden kohteena (esimerkiksi työterveysneuvottelussa, työkykyarviossa, korvaavassa työssä tai osa-aikatyössä terveydellisistä syistä)?

Kyllä Ei

Jos olet ollut, oliko kokemuksesi työkykyyn liittyvistä toimenpiteistä hyvä vai huono? Miksi?

Osio 1. Seuraavassa esitetään erilaisia työkykyyn liittyviä termejä. Merkitse rasti siihen asteikon kohtaan, joka on mielestäsi lähimpänä omaa mielipidettäsi.

a) *työterveysneuvottelu*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

b) *työkykyarvio*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

c) *varhainen työkyvyn tuki*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

d) *työkyvyttömyyseläke*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

e) *osatyökyvyttömyyseläke*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

f) *osasairauspäiväraha*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

g) *osatyökykyinen*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

h) *työkyvytön*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

i) *työkykyinen*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

j) *työkyvyn hallinta*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

k) *sairauspoissaolo*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

l) *puheeksiotto*

kannustava _____ lannistava

aktiivinen _____ passiivinen

selkeä _____ epäselvä

miellyttävä _____ epämiellyttävä

aito _____ teennäinen

tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

m) *työhön paluun tuki*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

n) *työkykyongelma*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

o) *työhyvinvointi*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

p) *työkyvyn ylläpitäminen*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

q) *korvaava työ*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

r) *työterveyshuolto*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

s) *työssä selviytyminen*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

t) *työkokeilu*

kannustava _____ lannistava
aktiivinen _____ passiivinen
selkeä _____ epäselvä
miellyttävä _____ epämiellyttävä
aito _____ teennäinen
tasa-arvoinen _____ ylempiarvoinen

Osio 2. Ympyröi se numero, joka on lähimpänä omaa mielipidettäsi. Väittämät koskevat osiossa 1 esitettyjä työkykyyn liittyviä termejä.

1 Täysin samaa mieltä

2 Jokseenkin samaa mieltä

3 Ei samaa eikä eri mieltä

4 Jokseenkin eri mieltä

5 Täysin eri mieltä

- | | | | | | |
|--|---|---|---|---|---|
| a) Mielestäni edellä mainitut työkykyyn liittyvät termit ovat selkeitä | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| b) Käytän mielelläni edellä mainittuja termejä puheessani | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| c) Edellä mainitut termit ovat minulle tuttuja | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| d) Mielestäni edellä mainitut termit kuulostavat hyvin muodollisilta | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |
| e) Edellä mainitut termit ovat mielestäni työterveyshuollon asiakasta arvostavia | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 |

Osio 3. Vastaa seuraaviin kysymyksiin koskien osiossa 1 esitettyjä termejä.

- a) Kuinka ymmärrettäviä edellä mainitut työkykyyn liittyvät termit mielestäsi ovat? Perustele lyhyesti vastauksesi.

- b) Käyttäisitkö itse tai tuntuisiko sinusta luontevalta käyttää puheessa edellä mainittuja termejä? Perustele lyhyesti vastauksesi.

c) Millainen ihminen mielestäsi käyttäisi edellä mainitun kaltaisia termejä puheessaan? Perustele lyhyesti vastauksesi.

d) Miten arvioit edellä mainittujen termien onnistuvan kuvaamaan työkykyyn ja ihmisen työ- ja toimintakykyyn liittyviä ilmiöitä? Perustele lyhyesti vastauksesi.

Kiitos vastauksestasi!